

Ομιλία Σίσσους Τσιφλίδου

«Πάνε και έρχονται οι άνθρωποι πάνω στη γη»... αν και δεν το έχω στο παρελθόν μοιραστεί μαζί της αυτοί οι σίχοι του Βρεττάκου από τους Μικρούς γαλαξίες για πολύ συγκεκριμένους λόγους παραμένουν από καιρό συνδεδεμένοι με την καθηγήτρια Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου της οποίας το έργο, την προσφορά και την προσωπικότητα τιμούμε απόψε σε αυτή την εκδήλωση.

Λένε ότι οι πιο σκληροί, οι πιο αυστηροί κριτές των δασκάλων είναι τα ίδια τους τα παιδιά. Η πολύχρονη πείρα μου μου έδειξε ότι καθόλου δεν υπολείπονται και οι συνάδελφοί μας. Για το δεύτερο απάντησε η αθρόα συμμετοχή τόσων πανεπιστημιακών, φίλων, μελετητών που με σεβασμό, εκτίμηση και αγάπη στο πρόσωπό της ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα και έστειλαν πρωτότυπα κείμενά τους για την έκδοση του τιμητικού τόμου, ενός τόμου του οποίου το αποτέλεσμα ξεπέρασε κάθε προσδοκία, μιας σειράς μελετών που θα σταθεί αρωγός και είναι βέβαιο ότι θα συμπεριληφθεί στις βιβλιογραφίες πολλών μελετητών και μελετητριών.

Για το πρώτο, όμως, και εννοώ την αγάπη, τον σεβασμό και την εκτίμηση των μαθητών της, δεν θα ήθελα τίποτα άλλο παρά να μιλήσω έτσι απλά, να μου δοθεί αυτή η χάρη από αυτό το βήμα. Την κα Γκίβαλου τη γνώρισα στην εξομοίωση. Δεν έτυχε οι δρόμοι μας να συναντηθούν ούτε όταν σπούδαζα στη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία το 83-85 ούτε αργότερα στη μετεκπαίδευση στο Μαράσλειο Διδασκαλείο το 96. Ήρθε το 2006, χρονιά της εξομοίωσης στο κτίριο στη Σίνα και εκεί θυμάμαι με μια παρέα συναδέλφων να περιμένουμε συζητώντας να έρθει η καθηγήτρια. Μου έκαναν εντύπωση τα θετικά σχόλια για το πρόσωπό της, υπήρχε μια αύρα που την περιέβαλλε η οποία ενισχύθηκε με την ίδια τη φυσιογνωμία της: ήρεμη, σεμνή, με ένα ευγενικό χαμόγελο να στολίζει τη μορφή της κατέβηκε τα σκαλιά, μας χαιρέτισε, μπήκαμε στην τάξη και ξεκινήσαμε το πρώτο μας μάθημα. Η πρώτη αυτή συνάντηση άφησε μόνο θετικές εντυπώσεις και ήταν εκείνη η εικόνα που παρέμεινε καθόλη τη διάρκεια του εξαμήνου και συνέβαλε κατά πολύ στο να επιλέξω αργότερα ποιο θα ήταν το μεταπτυχιακό που θα ήθελα να κάνω. Όταν ήρθε, λοιπόν, εκείνη η στιγμή μετά από 2 χρόνια θυμήθηκα τα λόγια μιας τότε διδακτορικής της φοιτήτριας: «Αν σε ενδιαφέρει αυτό το μεταπτυχιακό», μου είπε, «να δώσεις. Η Γκίβαλου είναι δίκαιος άνθρωπος, αν αξίζεις θα σε περάσει, την αξία δεν την παραβλέπει...» Η Γκίβαλου είναι δίκαιος άνθρωπος... πόσες φορές δεν το σκέφτηκα τα χρόνια που ήρθαν, πόσες φορές παραδέχτηκα πόσο μέσα στο δίκαιος κρυβόταν η ανιδιοτέλειά της.

Και φτάνουμε στο μεταπτυχιακό. Πάλι φοιτήτριες και φοιτητές μαζεμένοι στον διάδρομο του Πανεπιστημίου στον ημιώροφο στην Ιπποκράτους. Πάλι από τα λόγια όλου του τμήματος η αίσθηση ότι την καθηγήτρια τη συνοδεύει ο σεβασμός και η

εκτίμηση των φοιτητών. Τα λόγια, όμως, τα δικά μου, τα δικά μας που δύο χρόνια αργότερα θα ειπωθούν θα εκφράσουν το δικό μας βίωμα, τη δική μας εμπειρία.

Ποτέ δεν τη θυμάμαι να έχει αναβάλει μάθημα, ακόμα και αν αυτό συνέβαινε, ξέραμε ότι οπωσδήποτε θα μας ανακοίνωνε την αναπλήρωση του, ήταν τρομερά συνεπής. Τυπικότητα στα μαθήματά της, οργανωτική, με τις σημειώσεις της, με το προσεκτικά επιλεγμένο φωτοτυπημένο για όλους μας υλικό για να ενισχύσει τις μελέτες μας, με τον συγκροτημένο φάκελο μαθήματος, την παροχή πλούσιας βιβλιογραφίας, ήταν μια καθηγήτρια μεθοδική, συγκροτημένη που ξεχώριζε για τη θεωρητική και την επιστημονική της κατάρτιση, καθώς και την αγάπη της για το αντικείμενο διδασκαλίας της. Στην κα Γκίβαλου χρωστάμε πολλά. Από την αρχή μας έλεγε: πρέπει να έχετε βάσεις, δεν είναι δυνατόν να μελετάτε τις νεότερες τάσεις και εξελίξεις σε ένα είδος αν δεν έχετε μια συνολική εποπτική θεώρηση της ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας και όχι μόνο. Σαν υπεύθυνη του μεταπτυχιακού είχε φροντίσει το πρόγραμμα σπουδών του να καλύπτει αυτή την ανάγκη με ό,τι καλλίτερο θεωρούσε ότι μπορούσε να το εκπροσωπήσει. Είχαμε την τύχη μαζί της να πάρουμε το νήμα από την αρχή, να θυμηθούμε, να συμπληρώσουμε, να εμπλουτίσουμε, να ενώσουμε κομμάτια ενός ξεχασμένου ίσως και από τα φοιτητικά μας χρόνια παζλ γνώσεων, μελετών. Μέσα από τις αισθητικές θεωρίες, την ποιητική των ποιητών, την ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας, τις εργασίες που από μικρές γίνονταν περισσότερο σύνθετες και πιο απαιτητικές αρχίσαμε να αποκτούμε επιστημονικό υπόβαθρο και να συγκροτούμε επιστημονική σκέψη.

Είχε την ικανότητα, πολύ σπουδαία και μείζονος σημασίας, να δημιουργεί συνθήκες ευγενούς ανταγωνισμού στο τμήμα της. Αν το έδαφος ήταν γόνιμο, ο σπόρος και η καλλιέργεια οδηγούσε στο να καρποφορήσουν άριστοι καρποί, μια σοδειά που όφειλε τα χαρακτηριστικά της στην συγκυρία μιας ευτυχούς συνάντησης γιατί τι περισσότερο να ζητήσει κανείς διδασκων και διδασκόμενος από ένα τμήμα με απαιτήσεις και μια καθηγήτρια που μπορούσε να ανταποκριθεί σε αυτές ανεβάζοντας το επίπεδο της διδασκαλίας λίγο ακόμα όλο και ψηλότερα ενθαρρύνοντας την άμιλλα μεταξύ των φοιτητών της.

Ποτέ δε θα ξεχάσω αυτά τα χρόνια, χρόνια πνευματικά, γόνιμων διαλόγων, αναζητήσεων, χρόνια που οι αρετές της φάνηκαν στο έπακρο. Δεν φέρνω εύκολα στο μυαλό μου καθηγητές μου με τέτοια οξυδέρκεια, είχε την ικανότητα να χτενίζει το κείμενο του φοιτητή στο ανοιγόκλειμα των βλεφάρων της, όπως της έλεγα.

Αξιοπρεπέστατη, μεθοδική πάντα προσηνής, ευγενής, με νεανική ματιά και αίσθηση του χιούμορ απίστευτη που μας έκανε όλους και όλες να την αγαπάμε και να την καλούμε στην παρέα μας μετά το μάθημα στο μεταπτυχιακό, την αισθανόμαστε οικεία χωρίς να χάνει τίποτα από την ιδιότητα της πανεπιστημιακής δασκάλας, είχε απλά γίνει η καθηγήτριά μας.

Μια εικόνα που επίσης παραμένει συνδεδεμένη με το πρόσωπό της θα είναι πάντα το γραφείο της που ήταν ανοιχτό για όλους. Θυμάμαι την τεράστια ενημερωμένη βιβλιοθήκη της όπου όλοι μπορούσαμε να περάσουμε και να δανειστούμε βιβλία για τις εργασίες μας, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και από την πολύ πλούσια βιβλιοθήκη της σε βιβλία παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας.

Αισθάνομαι τυχερή και ευγνώμων. Δεν θα ξεχάσω τα λόγια της κάθε φορά που μας έδινε έναν βιβλιογραφικό κατάλογο για την εκπόνηση μιας εργασίας μας: Η βιβλιογραφία, μας έλεγε, γεννά βιβλιογραφία. Δεν το ξέχασα όσα χρόνια και αν πέρασαν γιατί με έμαθε να μη φοβάμαι να αναζητήσω, να έχω κριτήριο και να βάζω φίλτρα επιλογής. Και αυτό το έφερε σταδιακά η επίμονη ενασχόληση με το αντικείμενο, η μελέτη και η σωστή καθοδήγησή της. Σήμερα τυχαίνει να παρατηρώ με πολύ προβληματισμό νέα παιδιά να κάνουν εργασίες πελαγωμένα χωρίς σηματορό και κήρυκα, αφημένα στην πλατιά θάλασσα της πληροφορίας και του διαδικτύου και σκέφτομαι πόσο είναι και τυχερό να βρεθεί κανείς, όπως εγώ βρέθηκα, με μια καθηγήτρια που με ασφάλεια, επιστημοσύνη και βαθιά γνώση του αντικειμένου της θα σε καθοδηγήσει σωστά στα πρώτα σου βήματα.

Και εδώ θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα άλλο στοιχείο του χαρακτήρα της σαν πανεπιστημιακή δασκάλα: την αυστηρότητά της. Ένα στοιχείο άγονο και καθόλου ενθαρρυντικό αν σε έναν καθηγητή ή μια καθηγήτρια δεν το συνοδεύει ευρύτητα πνεύματος και ευθυκρισία. Ακριβώς γιατί η κυρία Άντα τα διέθετε αυτά την αυστηρότητα τη συνόδευε ένα πλέον πολύτιμο χαρακτηριστικό: η ειλικρίνεια και τα δύο αυστηρότητα και ειλικρίνεια θεμελιώναν και στερέωναν την εμπιστοσύνη. Τι άλλο θα μπορούσε να ζητήσει μια φοιτήτρια που έβαζε υψηλούς στόχους από την καθηγήτριά της;

Η προσωπική μας σχέση δέθηκε και αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στα χρόνια της εκπόνησης της διδακτορικής διατριβής αλλά και μετά: θα παρακολουθούσαμε θέατρο, κινηματογράφο, θα πηγαίναμε σε μια εκδήλωση θα βρισκόμασταν σε ένα ωραίο καφέ ή εστιατόριο και πάντα στη συζήτησή μας θα λέγαμε για κάτι που διαβάσαμε, αν μας ενθουσίαζε ένα βιβλίο θα μιλούσαμε ώρα για αυτό, πάντα ενδιαφερόταν για ό,τι έβγαινε και εγώ πάντα την άκουγα με προσοχή γιατί έχει ένα αισθητικό κριτήριο πολύ καλλιεργημένο.

Η ίδια επιθυμούσε τη συνέχεια, ελπίζω από καρδιάς να υπάρξει η ισότιμη ή ο ισότιμος διάδοχός της, άξιοι συνεχιστές του σημαντικού έργου της και όλοι εμείς να κατορθώσουμε να βάλουμε ένα λιθαράκι στο ογκώδες έργο μιας καθηγήτριας που τίμησε όσο λίγες την έδρα της.

Αυτή μας έδωσε κυριολεκτικά και μεταφορικά το θαυμαστό ταξίδι, και εμείς είμαι βέβαιη ότι αυτό το ταξίδι, κυριολεκτικά και μεταφορικά, της το ανταποδώσαμε με την αγάπη και τον σεβασμό μας.

Εξαιρετική κλασική φιλόλογος, μας έμαθε να αγαπάμε τη γνώση, να την αναζητούμε, να σεβόμαστε την αξία όπου και αν τη συναντάμε. Θυμάμαι πόσο μας ενθάρρυνε να συμμετέχουμε στα συνέδρια αλλά και να τα παρακολουθούμε, οργάνωνε επισκέψεις, προσκαλούσε επιστήμονες, συγγραφείς για αυτόν τον σκοπό στις τάξεις μας.

Μαζί της γνωρίσαμε το έργο της Σαρή, της Ζέη, της Λοϊζου και τόσων άλλων. Μαζί της ξαναδιαβάσαμε τον Σολωμό, τον Παλαμά, τον Σεφέρη, τον Ρίτσο με έναν τρόπο που δεν τον είχαμε πράξει στα μαθητικά ή φοιτητικά μας χρόνια. Ιδιαίτερα θα σταθώ στον Παλαμά τον οποίο είχε τόσο μελετήσει, ήταν μια έκπληξη η παλαμική ποίηση και ποιητική, η πολιτική της διάσταση, η ικανότητα των διακειμενικών συνδέσεων οι νοηματικές διαστρωματώσεις του ποιητικού κειμένου. Ανακαλώ ξανά τη συγκίνηση στην ανάλυσή της των λόγων από τον Δωδεκάλογο του Γύφτου, Το πανηγύρι της Κακκάβας, Τον προφητικό, με πόσο πάθος μας τους διάβαζε, πόσο έχει εγγραφεί μέσα μου εκείνο το «Γιούχα και πάλε γιούχα των πατρίδων!», πόσο αναρωτιόμουν: γιατί να μην είχαμε φιλόλογους σαν και αυτήν στα χρόνια μας του Λυκείου, τα χρόνια αυτά τα ανήσυχια των αναζητήσεων, να μας εμπνεύσουν, να δώσουν πνοή σε αυτά τα έργα, να τα φωτίσουν, να μας συνεπάρουν όπως η ίδια το έκανε στο μεταπτυχιακό μας. Θυμάμαι τα σχεδιάσματα του Σολωμού το «πώς μπορείτε λοιπόν και κοιμάστε;» του Ρίτσου για να μην αναφερθώ σε πόσους στίχους του Σεφέρη ή τον ουμανιστή Βρεττάκο -πόσο τον αγάπησα μέσα από τις παραδόσεις της-, τον Εμπειρικό, τον Καβάφη.

Το 2013 ήρθε το σπουδαίο αυτό συνέδριο της φιλιαναγνωσίας που το ακολούθησε μια σειρά πράξεων σαν κινήσεις σε μια σκακιέρα μιας παρτίδας που δυστυχώς έμεινε ατελής και μιλώ για το ΕΚΕΒΙ και το πρόγραμμα της φιλιαναγνωσίας στα σχολεία, μια προσπάθεια που σταμάτησε εκεί που άρχισαν να παγιώνονται κάποια χαρακτηριστικά και να ξεκινά το στήσιμο των Λεσχών ανάγνωσης. Και στα δύο υπήρξε επιστημονικά υπεύθυνη.

Ειδικά μετά το συνέδριο και ως αποτέλεσμα ενός γόνιμου διαλόγου υπήρξε η ίδρυση το 2013 του διεπιστημονικού σωματίου Διαβάζοντας Μεγαλώνω, ενός φορέα με σκοπό τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων των παιδιών σε αναγνωστικό υλικό από τους πρώτους μήνες της ζωής τους και τη διαμόρφωση συνθηκών που θα ενθαρρύνουν τη συστηματική και αυτόβουλη ενασχόλησή τους με το διάβασμα και θα διευκολύνουν την εξέλιξή τους σε κριτικούς και επαρκείς αναγνώστες. Το σωματείο ανέπτυξε από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής του πρωτοβουλίες καινοτόμες όπως όταν πρωτοστάτησε στη δημιουργία της πρώτης βρεφικής βιβλιοθήκης στο Πάρκο για το Παιδί και τον Πολιτισμό (πρώην ΚΑΠΑΨ) και τα τελευταία χρόνια με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Γραμματισμού στο Πάρκο για το Παιδί και τον Πολιτισμό, μια ημέρα αφιερωμένη στη μεγαλόφωνη ανάγνωση σε έναν τόπο όπου οι μητρικές γλώσσες συναντώνται και ακούγονται σε

παρέες μικρών παιδιών και ενηλίκων την ίδια ώρα κάτω από τα δέντρα. Θυμάμαι με πόσο ενθαρρυντικά λόγια η κυρία Άντα μάς μιλούσε για το σωματείο. Υπήρξε από τα ιδρυτικά του μέλη. Ο κυριότερος λόγος που σήμερα το Διαβάζοντας Μεγαλώνω αναφέρεται ως συνδιοργανωτής της εκδήλωσης είναι ακριβώς ο φόρος τιμής στην καθηγήτρια που από την πρώτη στιγμή το υποστήριξε, ενθάρρυνε παρώθησε τη συμμετοχή και διέδωσε την ύπαρξή του, συμμετείχε ενεργά στις δραστηριότητές του, πάντα να χαίρεται και πάντα να επικροτεί και να στηρίζει και να επιβραβεύει τις προσπάθειές του, τις εκδηλώσεις του, τις δράσεις του. Δεν θα βρισκόμουν στο σωματείο, αν δεν υπήρχε η κυρία Άντα. Θυμάμαι που μου έλεγε: άντε, να τελειώσεις τη διατριβή και να μπεις και εσύ στο σωματείο, με πόση χαρά, ζούσε ακόμα η Σοφία η Γαβριηλίδου, φτιάξαμε την ομάδα για τα χαρακτηριστικά των βιβλίων της πρώτης παιδικής ηλικίας με ενδεικτικές προτάσεις, τις συζητήσεις μας, τις συναντήσεις μας, μια ομάδα που έφτιαξε ένα σπουδαίο υλικό βασισμένο σε προηγούμενο αρχικό το οποίο διαρκώς επικαιροποιείται και περιμένει τη σειρά του για να αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σωματείου μιας και εν μέρει ακριβώς σε αυτή τη διαρκή ανανέωση του υλικού και τον εμπλουτισμό του οφείλει την καθυστέρηση της ανάρτησής του, καθώς και στο γεγονός ότι το σωματείο μόλις τον τελευταίο χρόνο κατόρθωσε να έχει μια ιστοσελίδα με τις προδιαγραφές που ήθελε.

Έτσι, με βρήκε και εμένα το Διαβάζοντας Μεγαλώνω, όπως Σε βρίσκει η ποίηση για να θυμηθώ έναν στίχο του Τίτου Πατρίκιου σε μια αγαπημένη συλλογή του που μου χάρισε κάποια Χριστούγεννα και χαίρομαι πολύ, με τιμά ιδιαίτερα που απόψε μιλώ για την καθηγήτρια και το Σωματείο που αγαπώ ιδιαίτερα από αυτό το βήμα.

Θα ήθελα, λοιπόν να κλείσω με αυτό το ποίημα του Βρεττάκου και να της το αφιερώσω όπως θα αφιέρωνα σε έναν άνθρωπο που διασταυρώθηκαν οι δρόμοι μας και αποτέλεσε ορόσημο στη ζωή μου Την γνώρισα κυρία Γκίβαλου, τη νιώθω σήμερα κυρία Άντα, κυρία από την αρχή μέχρι σήμερα με όλη τη σημασία της λέξης. Για μένα ήταν είναι και θα είναι ένας πολύ ιδιαίτερος άνθρωπος που συμπορεύτηκα σε ένα από τα σημαντικότερα ταξίδια της ζωής μου που το κόσμησε με ήθος, αξιοπρέπεια, ευρυμάθεια, επιστημοσύνη, ανιδιοτελή προσφορά και θα ήθελα να τη διαβεβαιώσω και από αυτό το βήμα ότι είχε, έχει και θα έχει την απεριόριστη αγάπη, ευγνωμοσύνη και θαυμασμό μου.

Αυτό το ποίημα που για εμένα προσωπικά η ίδια νοηματοδότησε με τον δικό της τρόπο θα ήθελα να της το αφιερώσω κάνοντας μια μικρή αλλαγή στο ενικό πρόσωπο του αφηγητή για να εκφράσω τη συλλογικότητα των φοιτητών της που είμαι βεβαία ότι θα συμφωνήσουν απόλυτα με αυτή την επιλογή:

Οι μικροὶ γαλαξίες

Του Νικηφόρου Βρεττάκου

Πᾶνε κι ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι πάνω στὴ γῆ.

Σταματᾶνε γιὰ λίγο, στέκονται ὁ ἕνας
ἀντίκρου στὸν ἄλλο, μιλοῦν μεταξύ τους.

Ἔπειτα φεύγουν, διασταυρώνονται, μοιάζουν
σὰν πέτρες ποὺ βλέπονται.

Ὅμως, ἐσύ,

δὲ λόξεψες, βάδισες ἴσα, προχώρησες
μὲς ἀπὸ μας, κάτω ἀπ' τὰ τόξα μας,
ὅπως κι εμεῖς: προχωρήσαμε ἴσα, μὲς ἀπὸ σένα,
κάτω ἀπ' τὰ τόξα σου. Σταθήκαμε ὁ ἕνας μας
μέσα στὸν ἄλλο, σὰ νάχαμε φτάσει.

Βλέποντας πάνω μας δυὸ κόσμους σὲ πλήρη
λάμψη καὶ κίνηση, σαστίσαμε ἀκίνητοι
κάτω ἀπ' τὴ θεὰ τους –

Ἦσουν νερό,

κατάκλυσες μέσα μας ὅλες τὶς στέρνες.

Ἦσουν αὖ φῶς, διαμοιράστηκες. Ὅλες

οἱ φλέβες μας ἔγιναν ἄξαφνα ἓνα
δίχτυ ποὺ λάμπει: στὰ πόδια, στὰ χέρια,
στὸ στῆθος, στὸ μέτωπο.

Τ' ἄστρα τὸ βλέπουνε, ὅτι:

δυὸ δισεκατομμύρια μικροὶ γαλαξίες καὶ πλεόν
κατοικοῦμε τὴ γῆ.

Να εἶστε καλά, να ἔχετε πάντα χαρὲς, προσωπικὴ καὶ οικογενειακὴ ευτυχία, σας
ευχαριστοῦμε γιὰ ὅσα μας μάθατε, μακάρι καὶ ἄλλοι φοιτητὲς να ευτυχήσουν
χρόνια σαν τὰ χρόνια που μαθητεύσαμε κοντά σας, σας ευχαριστοῦμε γιὰ αὐτὸ που
υπήρξατε, σας ευχαριστοῦμε ἀπὸ καρδιάς γιὰ εσάς!